

TNO-rapport

Voorlichting over gehoor(schade) gericht op jongeren

Nationale

HOOR

STICHTING

TNO-rapport

Voorlichting over gehoor(schade) gericht op jongeren

Wassenaarseweg 56
Postbus 2215
2301 CE Leiden

www.tno.nl

T 071 518 18 18
F 071 518 19 20
info-K&D@pg.tno.nl

Datum	15 juni 2005
Auteur(s)	Marloes Martens Kitty van der Ploeg Femke Hoekstra Rom Perenboom
Exemplaarnummer	
Oplage	50
Aantal pagina's	24
Aantal bijlagen	2 (A en B)
Opdrachtgever	Nationale Hoorstichting
Projectnaam	Preventiefunctie NHS
Projectnummer	

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor onderzoeksopdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

© 2005 TNO

VOORLICHTING OVER GEHOOR(SCHADE) GERICHT OP JONGEREN

**Het gebruik van folders van de Nationale Hoorstichting
voor voorlichting over gehoor(schade) gericht op jongeren:
een kwalitatief onderzoek onder docenten van basis-
en middelbare scholen**

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Achtergrond van het onderzoek	4
1.2	Doelstelling van het onderzoek	4
2	Methode	6
3	Resultaten	7
3.1	Respons en gebruik folders	7
3.2	De folder 'Knoop het in je oren' (groep 5 en 6 basisschool)	9
3.2.1	Reden waarom de folder wordt aangevraagd	9
3.2.2	Hoe krijgen de lessen over gehoor(schade) momenteel inhoud	9
3.2.3	Mening over het bestaande foldermateriaal	9
3.2.4	Behoeftte aan nieuw voorlichtingsmateriaal	10
3.2.5	Mate waarin het onderwerp gehoor(schade) belangrijk wordt gevonden	10
3.2.6	Indruk van de mate waarin jongeren zich blootstellen aan hard geluid	10
3.2.7	Reden waarom jongeren zich bloot stellen aan hard geluid	11
3.3	De folder 'De walkman: als muziek in je oren?'	11
3.3.1	Reden waarom de folder wordt aangevraagd	11
3.3.2	Hoe krijgen de lessen over gehoor(schade) op het moment inhoud	11
3.3.3	Mening over het bestaande foldermateriaal	12
3.3.4	Behoeftte aan nieuw voorlichtingsmateriaal	12
3.3.5	Mate waarin het onderwerp gehoor(schade) belangrijk wordt gevonden	13
3.3.6	Indruk van de mate waarin jongeren zich blootstellen aan hard geluid	13
3.3.7	Reden waarom jongeren zich bloot stellen aan hard geluid	13
4	Discussie	14
5	Conclusies en aanbevelingen	16
5.1	Doelstelling 1 Inzicht in het gebruik van de folders	16
5.2	Doelstelling 2 Behoeftte docenten nieuw voorlichtingsmateriaal	16
5.3	Doelstelling 3 Visie docenten gedrag jongeren t.a.v. blootstelling aan hard geluid	16
	Bijlage(n)	
	A Vragenroute Interviews	
	B Respons en gebruik gehoorfolders per school	

1 Inleiding

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Sinds 1995 ontwikkelt de Nationale Hoorstichting (NHS) voorlichtingsmateriaal (folders en posters) om het belang van het gehoor en de ernst van gehoorschade onder de aandacht van het grote publiek en van specifieke doelgroepen te brengen. Het is bij de NHS bekend wat de oplagen van de materialen zijn en hoeveel er verspreid zijn. Uit de oplagecijfers blijkt dat er grote belangstelling bestaat voor de materialen. Er is echter nooit geëvalueerd wat er met de materialen gebeurt na de verzending. De NHS heeft TNO Kwaliteit van Leven (voorheen TNO Preventie en Gezondheid) gevraagd om een procesevaluatie te doen naar de voorlichtingsmaterialen. Er is besloten om de evaluatie te richten op de gehoorfolders. Vragen die beantwoord worden zijn:

In welke mate en hoe gebruiken de aanvragers de folders?

Hebben de aanvragers behoefte aan aanpassingen van de folders, en zo ja, welke?

Hebben de aanvragers behoefte aan nieuw voorlichtingsmateriaal, en zo ja, waar denken zij aan?

Er is besloten om drie folders te evalueren die elk een specifieke leerlaag willen bereiken, namelijk:

‘Knoop het in je oren’(groep vijf en zes van de basisschool)

‘Zuinig op je oren’ (bovenbouw basisschool)

‘De walkman: als muziek in je oren?’ (onderbouw middelbare school).

De Nationale Hoorstichting wilde graag dat deze folders werden geëvalueerd omdat ze alle drie een andere leerlaag bereiken, de grootste oplage hebben en op verschillende tijdstippen ontwikkeld zijn. Zo is de folder ‘Zuinig op je oren’ als eerste ontwikkeld en inmiddels al aan de 7de druk toe (per druk 50.000 exemplaren). De folder ‘knoop het in je oren’, is de laatst ontwikkelde folder.

1.2 Doelstelling van het onderzoek

De doelen van het onderzoek zijn om

- 1 met behulp van gestructureerde interviews inzicht te krijgen in het gebruik van de folders ‘Knoop het in je oren’, ‘Zuinig op je oren’, en ‘De walkman: als muziek in je oren?’;
- 2 de behoefte te peilen onder de docenten aan nieuw voorlichtingsmateriaal om het belang van gehoor en gehoorschade onder de aandacht te brengen bij de specifieke doelgroepen;
- 3 te inventariseren wat - volgens docenten - bij de jongeren belangrijke oorzaken (determinanten) van blootstelling aan hard geluid zijn.

Meer specifiek wordt er door middel van interviews met docenten getracht inzicht te verkrijgen in de volgende onderzoeksvragen:

Met betrekking tot inzicht gebruik van de folders

1. Wat is de reden dat de folders worden aangevraagd?

- Hoe zijn de folders gebruikt/ hoe krijgen de lessen over gehoor(schade) op het moment inhoud?
- Wat is de mening van de docenten over het bestaande foldermateriaal?

2. Met betrekking tot behoefte docenten nieuw voorlichtingsmateriaal

- Bestaat er behoefte aan nieuw voorlichtingmateriaal?
 - Aan welke eisen zou dit voorlichtingsmateriaal moeten voldoen?
 - In hoeverre heeft het onderwerp gehoorschade prioriteit bij de docenten?
3. Met betrekking tot de visie docenten gedrag jongeren t.a.v. blootstelling aan hard geluid
- Welke gedragingen vertonen jongeren – volgens docenten - die van invloed kunnen zijn op gehoorschade?
 - Wie van de jongeren vormen – volgens docenten - daadwerkelijk een risicogroep?
 - Wat zijn – volgens docenten - de motieven van deze risicojongeren om zich in hun vrije tijd te doen blootstellen aan lawaai?

2 Methode

Voor de werving van docenten is gebruik gemaakt van het bestand van uitgeverij Zorn waarin per folder een overzicht werd gegeven van aanvragen in de periode tussen januari 2003 en april 2004. In totaal is er in deze periode 705 keer een aanvraag ingediend voor de folder 'Knoop het in je oren', 568 keer voor de folder 'Zuinig op je oren', en 259 keer voor de folder 'De walkman: als muziek in je oren?'. In het overzicht stonden alle aanvragen, dus ook individuele aanvragen of aanvragen vanuit andere instanties zoals een GGD, stichting, uitgeverij of praktijk. Het aantal folders dat per keer is aangevraagd was niet terug te vinden in het aangeleverde bestand van uitgeverij Zorn.

Op basis van dit bestand werden scholen geselecteerd die in het schooljaar 2003-2004 een folder hadden aangevraagd. Er werd naar gestreefd om met 3 docenten per folder een afspraak te plannen. Om dat te bereiken zijn er 32 scholen geselecteerd.

De geselecteerde scholen werden in april 2004 telefonisch benaderd. Aan de aanvrager werd gevraagd of hij/zij ook diegene was die de folder op één of andere manier had gebruikt binnen de les. Als iemand anders dan de aanvrager de folder had gebruikt is vervolgens contact gezocht met deze gebruiker. Daarnaast is gevraagd om welke reden de folder destijds was aangevraagd en op welke manier de folder was gebruikt. Als iemand aangaf de folder binnen projectonderwijs, als mogelijkheid bij het zelfstandig werken of helemaal (nog) niet te hebben gebruikt, werd dit geregistreerd.

Alleen als de folder klassikaal werd gebruikt in de les is aan de docent gevraagd of hij/zij bereid was tot deelname aan dit onderzoek in de vorm van een gestructureerd interview (zie bijlage 1 voor details over de vragen).

3 Resultaten

3.1 Respons en gebruik folders

De 32 geselecteerde scholen zijn telefonisch benaderd. Van deze 32 scholen zijn 30 scholen bereikt (2 telefoonnummers klopten niet en het nummer van de school was ook niet via een andere weg te achterhalen). Detail informatie per school is te vinden in bijlage 2.

Opvallend was dat de scholen de folders ‘Knoop het in je oren’ en ‘Zuinig op je oren’ bijna altijd gezamenlijk werden aangevraagd. Uit tabel 1 blijkt dat een groot deel van de scholen de aangevraagde folder nog niet klassikaal gebruikt hadden, waardoor deze scholen niet zijn geselecteerd voor een interview. Wel gaven enkele van de docenten van deze scholen aan de folder te gebruiken binnen projectonderwijs en lagen de folders in de klas om gebruikt te worden door jongeren die bijvoorbeeld een werkstuk wilden maken over het onderwerp gehoor(schade). Deze docenten hadden daarom ook in verhouding tot de andere docenten minder grote aantallen folders aangevraagd.

Van de 30 scholen hadden er 12 in ieder geval één van de aangevraagde folders klassikaal gebruikt. Van de 12 docenten waren 6 docenten bereid tot deelname aan het onderzoek, 5 via een interview, en 1 via het invullen van een gelijklopende schriftelijke vragenlijst. Van de 6 docenten waren er 4 basisschooldocent die de folders ‘Knoop het in je oren’ hadden gebruikt. Twee docenten waren middelbare-schooldocent en hadden de folder ‘De walkman: als muziek in je oren?’ gebruikt. Van de 6 docenten gaven er 4 aan dat zij de enigen binnen de school waren die de folder hadden gebruikt waardoor het voor hen moeilijk was om de mening van andere collega’s te geven.

De 6 docenten die niet bereid waren tot een interview gaven tijdens het telefoongesprek nog wel belangrijke informatie over de aangevraagde folder of hun visie op het gedrag van jongeren t.a.v. blootstelling aan hard geluid. Helaas is het niet gelukt om een basisschooldocent bereid te vinden tot een interview over de folder ‘Zuinig op je oren’. De belangrijkste reden om geen medewerking te verlenen aan het interview was de hoge werkdruk aan het einde van het schooljaar.

Tabel 1 Gebruik folders op de onderzochte scholen, per foldersoort

	Aantal scholen (%)		
	‘Knoop het in je oren’	‘Zuinig op je oren’	‘De walkman, als muziek in je oren?’
Totaal aantal geselecteerde scholen*	21	17	7
Klassikaal gebruik	9 (43%)	2 (12%)	3 (43%)
Niet klassikaal, maar wel projectmatig of als zelfstandig werken	3 (14%)	4 (23%)	1 (14%)
(Nog) niet gebruikt	8 (38%)	10 (59%)	3 (43%)
Onduidelijk	1 (5%)	1 (6%)	0 (0%)

* In totaal zijn de gegevens van 30 scholen verwerkt. Sommige scholen hadden meerdere soorten folders opgevraagd. Deze scholen komen vaker dan éénmaal voor in de tabel (bovenste rij).

Tijdens de werving van docenten was het nog niet duidelijk hoeveel folders per school aangevraagd waren. Achteraf is bij Zorn opgevraagd hoeveel exemplaren de 30 bereikte scholen hadden aangevraagd (zie tabel 2). Uit dit overzicht blijkt dat van de aangevraagde folders ‘Zuinig op je oren’ (bestemd voor de bovenbouw van de basisschool) meer dan de helft (nog) niet gebruikt waren.

Tabel 2 Aantal aangevraagde folders, per foldersoort en typegebruik inclusief reservefolders

	Aantal aangevraagde folders (%)		
	‘Knoop het in je oren’	‘Zuinig op je oren’	‘De walkman, als muziek in je oren?’
Totaal aantal aangevraagde folders	825	510	371
Klassikaal gebruik	512 (62%)	61 (12%)	276 (74%)
Niet klassikaal, maar wel projectmatig of als zelfstandig werken	87 (11%)	88 (17%)	50 (14%)
(Nog) niet gebruikt	184 (22%)	331 (65%)	45 (12%)
Onduidelijk	42 (5%)	30 (6%)	0 (0%)

Uit de gegevens van Zorn bleek dat enkele scholen maar 1 exemplaar hadden aangevraagd. Scholen die 1 exemplaar hebben aangevraagd zullen waarschijnlijk niet van plan zijn geweest om de folder klassikaal te behandelen. Daarom wordt in tabel 3 het gebruik van de folder per school beschreven voor alleen die scholen die 10 of meer folders hadden aangevraagd. Het aantal scholen dat folders heeft aangevraagd maar (nog) niet heeft gebruikt blijft aanzienlijk: afhankelijk van de foldersoort 20-63,6%. Vooral de folder ‘zuinig op je oren’ springt eruit als minder gebruikte folder.

Tabel 3 Gebruik folder door de scholen die 10 of meer folders hadden aangevraagd (%)

	Aantal scholen (%)			
	‘Knoop het in je oren’	‘Zuinig op je oren’	‘De walkman, als muziek in je oren?’	Totaal
Aantal scholen die 10 of meer folders hadden aangevraagd*	17	11	5	33*
Klassikaal gebruik	9 (53%)	1 (9%)	3 (60%)	13 (39%)
Niet klassikaal, maar wel projectmatig of als zelfstandig werken	2 (12%)	2 (18%)	1 (20%)	5 (15%)
(Nog) niet gebruikt	5 (29%)	7 (64%)	1 (20%)	13 (39%)
Onduidelijk	1 (6%)	1 (9%)	0 (0%)	2 (6%)

* In totaal zijn de gegevens van 30 scholen verwerkt. Sommige scholen hadden meerdere soorten folders aangevraagd. Deze scholen komen vaker dan éénmaal voor in de tabel (bovenste rij).

3.2 De folder 'Knoop het in je oren' (groep 5 en 6 basisschool)

Uit tabel 1 blijkt dat docenten van 21 scholen deze folder hadden aangevraagd. De resultaten die hier weergegeven worden zijn gebaseerd op 3 interviews met basisschooldocenten, 1 vragenlijst en de eerste telefonische gesprekken met de resterende 17 basisschooldocenten.

3.2.1 *Reden waarom de folder wordt aangevraagd*

Er werden door de 21 docenten verschillende redenen aangegeven waarom ze de folder hadden aangevraagd. De meest voorkomende redenen worden hieronder genoemd:

Makkelijk te gebruiken folder die in korte tijd te behandelen is (7 keer genoemd) en dus geschikt onder andere voor projecten op school/ tussendoor lessen/ voor het einde van het jaar/ voor inval lessen/om leerlingen zelfstandig te laten werken etc.

De folder is gratis (4 keer genoemd).

De folder is een goede aanvulling op de bestaande lesmethode waarin het onderwerp gehoor(schade) onvoldoende behandeld wordt (3 keer genoemd) (er is geen navraag gedaan van welke lesmethode de desbetreffende docenten gebruik maakten).

Belangrijk om aandacht te besteden aan dit onderwerp omdat opvallend is dat leerlingen hun walkman 'snoeihard' aanzetten (2 keer genoemd).

Belangrijk om aandacht te besteden aan dit onderwerp omdat er een leerling in de klas zit met gehoorproblemen (2 keer genoemd).

3.2.2 *Hoe krijgen de lessen over gehoor(schade) momenteel inhoud*

De 4 docenten gaven aan tussen de 1 en 3 lessen te hebben besteed aan het onderwerp gehoor(schade). Van de 4 docenten hadden er 3 de folder 'Knoop het in je oren' in het geheel doorgenomen en 1 docent een gedeelte. Naast de folder hebben enkele docenten ook nog aanvullende materialen en opdrachten gebruikt zoals een videoband met opnames uit de natuur en een poster met informatie over omgevingsgeluiden.

Van de 4 docenten gaven 3 aan dat het onderwerp gehoor niet specifiek aan een bepaalde periode binnen het schooljaar gebonden is en goed tussendoor te gebruiken was. De vierde docent gaf aan vooral in het begin van het schooljaar prioriteit te geven aan het onderwerp gehoor(schade) maar motiveerde deze reden niet. Alle docenten gaven aan de docentenhandleiding gebruikt te hebben. De docentenhandleiding werd voornamelijk gebruikt om ideeën op te doen voor extra opdrachten.

3.2.3 *Mening over het bestaande foldermateriaal*

De docenten gaven aan zeer positief te zijn over de bestaande folder. Ze vonden de folder er aantrekkelijk en uitnodigend voor de leerlingen uitzien, met een vrolijke uitstraling en leuke opdrachten. In het bijzonder werden de praktische testen, de variatie in lesvormen en lay-out van de folder gewaardeerd. De folder kan in een korte tijd uitvoerig behandeld worden. De docenten konden geen minder sterke kanten van de folder benoemen. Als suggestie tot verandering werd door 1 docent aangehaald dat er wellicht wat meer afwisseling kan zijn in het gebruik van illustraties en foto's. Hierdoor zou de folder wat levendiger worden. Men was het er unaniem over eens dat de folder geschikt was voor negen en tien-jarigen. De leesteksten werden als niet te moeilijk beschouwd. Wel gaf 1 docent aan dat hij een relatief sterke groep had.

De docenten zeiden dat de leerlingen het erg leuk vonden om met de folder te werken. Voornamelijk de praktische opdrachten, zoals de test om je ogen dicht te doen en iemand anders geluid laten maken, werden door de leerlingen gewaardeerd. De

docenten dachten dat jongeren naar aanleiding van de folder wel meer kennis hebben gekregen over het gehoor maar waarschijnlijk hun gedrag ten aanzien van harde muziek niet veranderd hebben. Als reden daarvoor werd aangevoerd dat de lessen te kort waren of dat jongeren wel weten dat het slecht is maar het leuker vinden om de muziek hard te hebben. Volgens de docenten was het belangrijkste doel van de folder dat jongeren bewuster worden van omgevingsgeluiden en dat harde geluiden consequenties kunnen hebben voor het gehoor.

3.2.4 *Behoeftte aan nieuw voorlichtingsmateriaal*

Van de docenten gaven er 2 aan de huidige folder prima te vinden en geen behoefte te hebben aan aanvullende materialen. De andere 2 gaven aan open te staan voor nieuwe materialen. Zij vonden het huidige aanbod van materialen onvoldoende. Tijdens het gesprek is met de docenten een aantal ideeën doorgenomen om het onderwerp gehoor(schade) te behandelen. Voorlichting via de computer is een optie maar op een basisschool zijn vaak maar enkele computers beschikbaar, dus in de praktijk is dat lastig te organiseren. Ook wordt het interessant gevonden om een doof iemand op school langs te laten komen, videofragmenten te gebruiken, opdrachten in een boekje te bundelen of gezamenlijk een muurkrant te maken. In ieder geval werd aangehaald dat er genoeg variatie in de materialen zit om de jongeren betrokken te houden bij het onderwerp.

3.2.5 *Mate waarin het onderwerp gehoor(schade) belangrijk wordt gevonden*

Aangegeven werd dat gehoor gezien werd als één van de onderwerpen en dat het geen specifieke prioriteit had binnen de school. Wel werd aangegeven dat voorlichting over gehoor(schade) in ieder geval belangrijk genoeg was om elk jaar aandacht aan te besteden. De docenten zeiden dat ondanks het feit dat jongeren zich volgens hen nog niet veel blootstellen aan hard geluid, de middenbouwgroepen ideale groepen zouden zijn om met voorlichting over gehoor(schade) te beginnen. Op deze leeftijd kunnen ze zich er wat bij voorstellen. Naarmate jongeren ouder worden kan het accent meer op gehoorschade komen te liggen. Docenten vertelden dat gehoor(schade) niet een onderwerp is dat heel uitputtend behandeld moet worden en dat een cyclus van twee tot vier lessen zeker voldoende is.

3.2.6 *Indruk van de mate waarin jongeren zich blootstellen aan hard geluid*

De indruk bestaat dat het bij de onderbouwgroepen in het basisonderwijs nog wel mee valt met de blootstelling aan hard geluid, maar dat het een rol gaat spelen naarmate ze ouder worden (vanaf groep zeven en zeker in het middelbaar onderwijs). Het spelen van computerspelletjes al dan niet met hoofdtelefoon, kijken naar de televisie, luisteren naar de radio, gebruik van mobiele telefoon, naar feestjes gaan waar harde muziek wordt gedraaid en gebruik van hoofdtelefoons werden door de docenten aangegeven als belangrijke bronnen van hard geluid. Tevens hebben de docenten de indruk dat jongeren in vergelijking met voorgaande jaren de muziek, of bijvoorbeeld geluid van de televisie, steeds harder willen in de klas. Over in hoeverre het volume van geluid schadelijk zou zijn voor het gehoor waren de meningen van de docenten verdeeld. Er werd zowel aangegeven dat het wel mee viel met de schade als dat de harde geluiden zeker schadelijk zouden zijn voor het gehoor. Wel waren de docenten het er over eens dat naarmate jongeren ouder worden zij zich meer bloot gaan stellen aan hard geluid. Ook werd aangegeven dat op het platteland heel andere omgevingsgeluiden - zoals tractoren - een bedreiging kunnen zijn voor het gehoor.

3.2.7 *Reden waarom jongeren zich bloot stellen aan hard geluid*

Gezegd werd dat jongeren een goed gevoel krijgen door de muziek harder te zetten. Een citaat: 'Als je muziek hard zet ervaar je de muziek beter en kun je je beter afsluiten van wat er om je heen gebeurt en zo een eigen wereld creëren.' Daarnaast werd aangegeven dat er de laatste jaren meer mogelijkheden zijn om je bloot te stellen aan harde geluiden (door de opkomst van cd-speler, mp3-speler en verbetering van geluidsapparatuur) waardoor het een gewoonte is geworden om het geluid van muziek harder te zetten.

3.3 **De folder 'De walkman: als muziek in je oren?'**

Uit tabel 1 blijkt dat docenten van 7 scholen deze folder hadden aangevraagd. De resultaten die hier weergegeven worden zijn gebaseerd op twee interviews met middelbareschool-docenten vanuit verschillende schooltypen en de telefonische gesprekken van de resterende vijf middelbare school docenten.

3.3.1 *Reden waarom de folder wordt aangevraagd*

Er werden door de docenten verschillende redenen aangegeven waarom ze de folder hadden aangevraagd. De meest voorkomende redenen worden hieronder opgenoemd:

Makkelijk te gebruiken folder waar jongeren zelfstandig aan kunnen werken (3 keer genoemd) en dus geschikt voor projecten op school/ maken van een werkstuk/ geven als strafwerk/ extra opdrachten.

Zeer geschikt om te gebruiken tijdens een invalles (1 keer genoemd).

De folder is een goede aanvulling op de bestaande methode (er is niet gevraagd welke methode werd gehanteerd) waarin het onderwerp gehoor(schade) onvoldoende behandeld wordt (1 keer genoemd).

De folder is goed te gebruiken om technisch lezen meer onder de knie te krijgen (1 keer genoemd).

Belangrijk om aandacht te besteden aan dit onderwerp omdat opvallend is dat leerlingen hun walkman zo hard aanzetten dat andere goed mee kunnen luisteren (1 keer genoemd).

3.3.2 *Hoe krijgen de lessen over gehoor(schade) op het moment inhoud*

De beide geïnterviewde docenten gaven aan in totaal ieder voor zich één lesuur te hebben besteed aan het onderwerp gehoor(schade). Beide docenten hebben de folder in het geheel doorgenomen. Eén docent gebruikte de folder voor de lessen Nederlands in de vorm van technisch lezen. De andere docent behandelde de folder binnen het vak Verzorging in het kader van lessen over veiligheidsaspecten. Beide docenten gebruikten de folder binnen de basisvorming.

De docente Verzorging gebruikte naast de folder aanvullende materialen en extra opdrachten. In het begin van de les werd de leerlingen gevraagd om hun walkman/cd speler/ mp3 speler uit de tas te halen en met behulp van een decibelmeter werd gemeten hoe hard die stond. Daarnaast werd een videoband van 'On the road'* gebruikt waarin het onderwerp gehoor(schade) verweven zit. Er wordt bijvoorbeeld ingegaan op hoe hard sommige geluiden zijn.

* De IKON heeft in 1999 de tv-serie On the Road uitgezonden over jongeren en hun leefstijl. De zes afleveringen van elk 24 minuten met de titels 'Uitgaan', 'Eten is leuk', 'Met je uiterlijk bezig zijn is leuk', 'Stress', 'Seksualiteit', 'Sport en Bewegen' staan op deze videoband. Er is een handboek met lessuggesties voor ontwikkeld. Video en handleiding zijn vooral geschikt voor docenten Verzorging, Biologie en Maatschappijleer. Ook leerlingbegeleiders, mentoren en jongerenwerkers kunnen er gebruik van maken.

Aangegeven werd dat gehoor niet in een bepaalde periode binnen het schooljaar prioriteit heeft, maar dat het wel een veilig onderwerp is om het schooljaar mee te beginnen. Onderwerpen als drugs, seksuele voorlichting en alcohol zijn onderwerpen die later in het jaar behandeld worden. In andere leerjaren dan de basisvorming werd geen gebruik gemaakt van de folder. Wel was op één school een docent bezig met het in elkaar zetten van een project waarin gehoor behandeld werd. De bedoeling van de projectweek was dat tijdens één week in alle vakken aandacht wordt besteed aan het onderwerp gehoor. De docentenhandleiding van de folder werd als basis genomen voor de uitwerking van dat project.

3.3.3 *Mening over het bestaande foldermateriaal*

Beide docenten zeiden een positieve eerste indruk te hebben van de folder. Ze vonden de folder leesteknisch op een niveau zitten dat goed aansloot op de belevingswereld. Ook werd de informatie op een respectvolle manier overgedragen op de jongeren zonder het opgeheven vingertje. Als minder sterke punten van de folder werd aangegeven dat de informatie wat verouderd is aangezien er nog over bandjes en schijfjes wordt gepraat terwijl jongeren nu voornamelijk cd-spelers en mp3-spelers gebruiken. Ook werd gezegd dat de folder uit heel veel tekst bestond. Vandaar dat werd aanbevolen de folder wat meer van deze tijd te maken en door de tekst wat meer opdrachten te verwerken zodat de leerlingen meer betrokken worden bij het onderwerp. De folder werd door de docenten als geschikt ervaren voor de leerlingen. Voor de lagere niveaus* bevatte de folder wel moeilijke woorden maar tijdens de les kwamen ze er onderling wel uit.

De docenten zeiden dat de folder door de leerlingen niet als heel bijzonder ervaren werd maar wel als leuk om mee te werken. Daarnaast werd aangegeven dat walkmangebruik een onderwerp is dat dicht bij de leerlingen staat. De docenten dachten door de folder te behandelen dat jongeren in ieder geval na gingen denken over het onderwerp maar gedragsverandering zal volgens de docenten slechts bij een enkele leerling bereikt worden.

De docentenhandleiding is door geen van beide docenten gebruikt.

3.3.4 *Behoeft aan nieuw voorlichtingsmateriaal*

Beiden docenten waren van mening dat er voldoende materiaal bestaat op het gebied van gehoor(schade). Eén docent gaf aan dat als er nieuw materiaal ontwikkeld wordt, het wel moet aansluiten op de nieuwe ontwikkelingen binnen het onderwijs. Binnen het middelbaar onderwijs wordt geprobeerd verschillende onderwerpen meer af te stemmen op de verschillende hoofdvakken.

Tijdens het gesprek is met de docenten een aantal ideeën doorgenomen om het onderwerp gehoor(schade) te behandelen. Aangegeven werd dat hoortesten of een advies op maat op de computer wellicht een goede insteek is. De kanttekening werd gemaakt dat veel middelbare scholen nog niet ruim in computers zitten en het organisatorisch lastig te regelen zal zijn. Geopperd is dat beeldmateriaal het altijd goed doet onder jongeren of wellicht een geluidsband waarop verschillende geluiden met verschillende geluidsstreks staan.

* Officieel volgen alle jongeren binnen het middelbaar onderwijs de eerste jaren onderwijs op hetzelfde niveau. In de praktijk blijkt echter dat middelbare scholen jongeren indelen op basis van verschillende niveaus. Onder de lagere niveaus wordt in dit geval jongeren bedoeld die onderwijs volgen op vmbo niveau en daarbinnen de leerwegen 1 en 2.

3.3.5 *Mate waarin het onderwerp gehoor(schade) belangrijk wordt gevonden*

Voor beide docenten is het onderwerp gehoor(schade) een belangrijk onderwerp voor klassikale behandeling. Daarnaast gaven ze aan dat het belangrijk is om in het basisonderwijs al te starten met voorlichting over gehoor(schade) en het ieder jaar te herhalen zodat het structureel binnen het onderwijs behandeld wordt en niet zoals nu als een eenmalig onderwerp wat jongeren na enkele weken zijn vergeten. Docenten vertelden dat gehoor(schade) niet een onderwerp is dat heel uitputtend behandeld hoeft te worden en dat één les wel voldoende zou zijn.

3.3.6 *Indruk van de mate waarin jongeren zich blootstellen aan hard geluid*

Gezegd werd dat jongeren zich zeker dagelijks bloot stellen aan hard geluid. Voornamelijk de walkman/diskman/ mp3-speler wordt veelvuldig gebruikt, maar ook schoolfeesten en bezoeken aan discotheken vormen een belangrijke bron voor blootstelling aan hard geluid. De meningen zijn verdeeld over de mate waarin het volume van het geluid ook schadelijk is voor het gehoor. Er werd zowel aangegeven dat het wel mee viel met de schade als dat de harde geluiden zeker schadelijk zouden zijn voor het gehoor. Eén docent heeft met een decibelmeter op verschillende plekken het geluidsniveau binnen enkele scholen gemeten. Tijdens schoolfeesten slaat de decibelmeter (met een bereik tot 120/130 dB) in de ruimte waar de band/dj staat door. In de ruimte direct ernaast (foyer/bar) komt het geluid tussen de 90 en 100 dB.

Aangegeven werd dat allochtone jongeren zich wellicht meer blootstellen aan te hard geluid dan andere jongeren. Als reden hiervoor werd aangehaald dat muziek voor allochtonen een positieve manier is om zich af te zetten tegen de maatschappij en de eigenwaarde te hervinden. Daarnaast kwam naar voren dat de 'stappersgroep' jongeren wellicht eerder een risicogroep vormen dan de 'niet-stappers'. Tevens werd aangegeven dat naarmate jongeren ouder worden de blootstelling aan te hard geluid toeneemt.

3.3.7 *Reden waarom jongeren zich bloot stellen aan hard geluid*

Aangegeven werd dat als muziek hard staat dat je het beter kan beleven en dat het een manier is om je op een sociaal geoorloofde manier af te sluiten van de buitenwereld. Ook werd gezegd dat het een soort groepsnorm is om muziek zo hard mogelijk op te zetten. Daarnaast kwam naar voren dat het een lekker gevoel geeft om muziek hard aan te hebben.

4 Discussie

Het beschreven onderzoek is uitgevoerd op een kwalitatieve manier, via mondelinge interviews. Zeker als er nog weinig bekend is over een onderwerp bij een bepaalde doelgroep zijn interviews een geschikte methode om mee te beginnen. Deze methode biedt de mogelijkheid om, in vergelijking met kwantitatieve methodes, meer explorerend te werk te gaan. Dit kan informatie opleveren waaraan nog niet eerder gedacht is, en tegelijkertijd kan op deelonderwerpen dieper ingegaan worden. De keuze voor kwalitatief onderzoek is bewust gemaakt.

Een nadeel van kwalitatief onderzoek is echter het kleine aantal onderzochte personen. Deze kleine groep kan alleen al door zijn geringe omvang niet representatief zijn voor de gehele doelgroep, in dit geval docenten voor een bepaalde schoolgroep. In dit onderzoek is er nog een extra selectie gemaakt: alleen docenten die de folder hebben aangevraagd en gebruikt zijn geïnterviewd. Het is aannemelijk dat deze groep docenten positiever dan gemiddeld is over het voorlichtingsmateriaal, en dat zij het onderwerp gehoor(schade) belangrijker vinden dan hun gemiddelde collega. Bij dit onderzoek is echter niet gestreefd naar representativiteit van de doelgroep, maar geprobeerd een eerste zicht te krijgen op het onderwerp. Het huidige onderzoek beoogt een indruk te krijgen van de mening van docenten over de verschillende folders en een behoeftepeiling te zijn naar nieuwe voorlichtingsmaterialen.

Ons streven was om drie interviews per folder af te nemen. Dit is voor de folder 'Knoop het in je oren' gelukt (er is zelfs meer informatie verkregen via een extra vragenlijst), maar voor de andere 2 folders niet (twee interviews voor 'De walkman: als muziek in je oren?', geen interviews voor 'Zuinig op je oren'). Dit kwam doordat veel docenten de folder (nog) niet klassikaal hadden gebruikt in de les. De folder 'zuinig op je oren' was zelfs maar door 12% van de onderzochte scholen klassikaal behandeld. Ook gaven docenten aan niet bereid te zijn tot deelname aan het onderzoek in verband met de hoge werkdruk aan het einde van het schooljaar. Daarnaast bleek het een tijdrovende zaak om de juiste docent te pakken te krijgen. De aanvrager van de folder was namelijk in veel gevallen niet diegene die de folder had gebruikt in de les. We hadden meer docenten kunnen werven, maar omdat het schooljaar bijna afgelopen was hebben we in overleg met de opdrachtgever besloten om te stoppen met de werving van docenten.

Uit de interviews blijkt dat de docenten die gebruikt hebben gemaakt van de folder deze erg waarderen. Beide folders werden qua lay-out en inhoud goed beoordeeld. Er werden slechts enkele suggesties tot verbetering gegeven. De mening over het bestaande foldermateriaal van de docenten die de folder niet gebruiken ontbreekt echter in deze.

Uit het onderzoek blijkt dat de aangevraagde voorlichtingsfolders bij een aanzienlijk deel van de scholen (20-63,6%) maanden na de aanvraag nog niet is gebruikt. Vooral de folder 'zuinig op je oren' springt eruit als minder gebruikte folder. Enkele docenten van scholen waarbij de aangevraagde folders nog niet zijn gebruikt gaven aan de folder te gebruiken binnen projectonderwijs of in de toekomst nog te willen gebruiken. We kunnen de conclusie trekken dat een groot deel van de folders vooralsnog ongebruikt is. Om te zoeken naar methoden om de bestaande voorlichtingsfolders beter te gebruiken is het van belang meer zicht te krijgen in de redenen waarom docenten de folders niet gebruiken of niet aanvragen. Het feit dat de folders wel worden aangevraagd maar vervolgens niet worden gebruikt heeft wellicht te maken met de feiten dat de folder gratis tegen verzendkosten verkrijgbaar zijn en het onderwerp in korte tijd te

behandelen is. Het heeft minder te maken met het feit dat gehoor(schade) als onbelangrijk onderwerp wordt gezien.

Aangezien jongeren zich volgens de docenten veel blootstellen aan hard geluid en de schade die jongeren hierdoor op kunnen lopen onomkeerbaar is, is het zinvol om aandacht te besteden aan dit onderwerp. Het is echter de vraag of de school een goede ingang hiervoor is. Uit de interviews blijkt dat docenten slechts een enkel lesuur willen besteden aan het onderwerp gehoor(schade). Het onderwerp gehoor(schade) heeft niet voor iedere docent prioriteit.

Indien de school als ingang wordt gekozen voor het geven van voorlichting op het gebied van gehoorschade, dient er rekening gehouden te worden met de door docenten gestelde eisen. Er moet voldoende variatie in de materialen zitten om de jongeren betrokken te houden bij het onderwerp en er moet rekening worden gehouden met de mogelijkheden die er binnen de school bestaan. Zo lijkt het bijvoorbeeld nog te vroeg voor voorlichting via de computer in verband met de beperkte beschikbaarheid van computers op basisscholen en organisatorische problemen die daarbij om de hoek komen kijken op middelbare scholen.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Doelstelling 1 Inzicht in het gebruik van de folders

De resultaten van het onderzoek laten zien dat de aangevraagde voorlichtingsfolders bij een aanzienlijk deel van de scholen (20-63,6%) maanden na de aanvraag nog niet is gebruikt.

Voorals de folder 'zuinig op je oren' springt eruit als minder gebruikte folder. De docenten die gebruik hebben gemaakt van de folder weten deze erg te waarderen. Echter de mening van docenten die de folder niet gebruiken ontbreekt in dit onderzoek. Het is van belang om ook de mening van docenten die de folders niet hebben aangevraagd te vragen over de nut en noodzaak tot voorlichting over gehoorschade en over de folders. Het is mogelijk dat zij heel anders denken over de folders of de voorlichting over gehoorschade.

5.2 Doelstelling 2 Behoeft docenten nieuw voorlichtingsmateriaal

Een deel van de geïnterviewde docenten staat open voor nieuwe voorlichtingsmaterialen. In deze nieuwe voorlichtingsmaterialen moet voldoende variatie zitten om de jongeren betrokken te houden bij het onderwerp en er moet rekening gehouden worden met de mogelijkheden die er binnen de school bestaan (wat betreft tijd en beperkte beschikbaarheid computers). Verder blijkt dat docenten slechts een enkel lesuur willen besteden aan het onderwerp gehoor(schade). Bovendien heeft het onderwerp gehoor(schade) niet voor iedere docent prioriteit.

5.3 Doelstelling 3 Visie docenten gedrag jongeren t.a.v. blootstelling aan hard geluid

Jongeren vanaf groep 7 en zeker in het middelbaar onderwijs stellen zich veel bloot aan hard geluid. Het spelen van computerspelletjes al dan niet met koptelefoon, de walkman/diskman/mp3-speler, maar ook (school)feesten en bezoek aan discotheken vormen een belangrijke bron voor blootstelling aan hard geluid. Houding, norm en gewoonte zijn volgens de docenten de motieven van jongeren om zich bloot te stellen aan hard geluid. Indien nieuw voorlichtingsmateriaal wordt ontwikkeld zou er rekening gehouden moeten worden met deze factoren.

A Vragenroute Interviews

A.1 Opening (5 minuten)

Fijn dat u tijd hebt vrijgemaakt om aan dit interview mee te werken. Ik zal me eerst even voorstellen. Mijn naam is en ik werk bij TNO Preventie en Gezondheid.

Ik wil nu eerst heel kort wat meer vertellen over het onderwerp waarover ik het vandaag wil gaan hebben en dan hoe dit interview in zijn werk gaat. Bij TNO-PG zijn we in samenwerking met de Nationale Hoorstichting met een onderzoek bezig over hoe de bestaande folders over het gehoor gebruikt worden en in hoeverre er behoefte bestaat om nieuwe materialen te ontwikkelen. Waarom doen we dit nu eigenlijk? De NHS is sinds 1995 actief in het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal om het belang van een goed gehoor en de ernst van gehoorschade door lawaai onder de aandacht te brengen. Het is bij de NHS bekend dat er een grote belangstelling bestaat voor de folders. Wat we niet weten is welk oordeel mensen hebben over de materialen en of het materiaal verbeterd kan worden. Om zowel op de lessen als op de doelgroep aan te kunnen sluiten, zijn meningen van (onder andere) docenten onmisbaar. Denkt u bij het beantwoorden van de vragen ook aan wat uw collega's vinden. Vandaar dat we u hebben gevraagd om aan dit interview mee te doen. Ik heb van te voren een aantal vragen op papier gezet die ik graag aan u zou willen voorleggen. Heeft u nog vragen voordat we beginnen met het interview?

A.2 Introductievragen (5 minuten)

U heeft in de folder aangevraagd. Wat was de reden hiervan?

- Heeft u de folder ook op die manier gebruikt en wat zijn de ervaringen daarbij?
- Hoeveel tijd heeft u besteed aan dit onderwerp?
- Welke onderwerpen van de folder heeft u aan bod laten komen?
 - Doorvraagmogelijkheden: hoe werkt het gehoor, effecten van te hard geluid, manieren om je te beschermen tegen geluid, manieren om te herkennen wanneer geluid te hard is.
- Heeft u naast de folders nog ander materiaal gebruikt/ in welk kader heeft u de folder gebruikt?
- Wanneer tijdens het schooljaar heeft het onderwerp gehoor prioriteit?
- Wordt er op school ook in andere leerjaren gebruik gemaakt van folders. Zo ja: is er afstemming wie wat behandelt?

A.3 Overgangsvragen (10 minuten)

U heeft aangegeven hoe de folder gebruikt is in de les. Graag zou ik wat specifiek uw mening over de folder willen weten daar gaan ook mijn volgende vragen over.

- Wat was uw eerste indruk bij het zien van de folder?
- Wat is volgens u de belangrijkste boodschap van de folder?
- Wat waren de sterke kanten aan de folder volgens u?
- Wat waren de zwakke kanten van de folder volgens u?
- Als u iets mocht veranderen aan de folder wat zou u dan veranderen?
- In hoeverre vindt u de folder geschikt voor de doelgroep?
- Hoe is de folder ontvangen door de leerlingen?
- Welk effect denkt u dat de folder heeft op de leerlingen? (zullen jongeren bijvoorbeeld hun muziek zachter zetten)
- In hoeverre heeft u de docentenhandleiding gebruikt/ doorgenomen?
 - Niet doorgenomen: Waarom heeft u de docentenhandleiding niet doorgenomen? Gebruikt u nooit een docentenhandleiding bij voorbereiding van dergelijke lessen? Wat zou aan de docentenhandleiding veranderd moeten worden om hem gebruiksvriendelijk te maken?
 - Wel doorgenomen: Vragen naar sterke en zwakke punten van de docentenhandleiding en in hoeverre de extra opdrachten zijn uitgevoerd en de ervaringen daarmee.

A.4 Sleutelvragen (15 minuten)

Ik heb nu een aardig beeld van u ontvangen in hoeverre u aandacht besteed aan het onderwerp gehoor en wat u mening is over de folder graag zou ik ook van u willen weten in hoeverre er bij u of andere docenten bestaat aan nieuw voorlichtingsmateriaal.

- Zou u behoefte hebben of denkt u dat uw collega's behoefte hebben aan nieuw voorlichtingsmateriaal betreffende het onderwerp gehoor en gehoorschade.
 - Zo ja: Aan welke eisen zou dat moeten voldoen? Voor welke soorten materiaal heeft u de voorkeur?
 - Zo nee: Waarom heeft u daar geen behoefte aan.
- In welke mate vindt u voorlichting over gehoor(schade) van belang?
- Wat is naar uw mening een goede leeftijd om voorlichting te geven over gehoor(schade) en waarom?
- Hoeveel tijd zou u willen besteden aan het onderwerp gehoor(schade)?
- Hoeveel tijd zou u kunnen besteden aan het onderwerp gehoor(schade)?
- Op welke manier zou u aandacht willen besteden aan het onderwerp gehoor(schade)? Eventueel doorlopen van een aantal suggesties om onderwerp gehoorschade onder de aandacht te brengen doorlopen: bijvoorbeeld advies op maat via de computer, gehoorstest via de computer, iemand met hoorprobleem of KNO-arts/audioloog op school langs laten komen, uitstapje naar bedrijf dat met gehoor te maken heeft.
- Vindt u dat er voldoende materiaal bestaat op het terrein van gehoor(schade).

A.5 Afsluitende vragen (10 minuten)

Tot slot wil ik u nog een paar andere vragen voorleggen. Tot nu toe is er nog weinig bekend over welke specifieke groepen jongeren een risico vormen voor het ontwikkelen van een gehoorschade. Omdat u veel met jongeren te maken heeft zou ik u daarom als expert een aantal vragen willen stellen.

- In welke mate denkt u dat jongeren worden blootgesteld aan te hard geluid?
- In welke situaties denkt u dat jongeren worden blootgesteld aan te hard geluid en hoe vaak belanden ze in deze situaties? Loop eventueel een aantal zaken door zoals popconcerten, houseparty's, discotheek bezoeken, hoofdtelefoon, radio, televisie, computerspelletjes, gebruik vuurwerk, bepaalde lesactiviteiten binnen school (handvaardigheids lessen, klasse avond etc), baantjes etc.
- Denkt u dat leerlingen worden blootgesteld aan te hard geluid in die mate dat het schadelijk kan zijn voor het gehoor?
- Zijn er bepaalde groepen jongeren die vaker aan hard geluid worden blootgesteld? Zo ja, welke groepen zijn dat?
- Is er een verschil in leeftijd ten aanzien van de mate waarin jongeren aan hard geluid worden blootgesteld?
- Wat zijn volgens u de redenen waarom jongeren zich blootstellen aan lawaai en zou daar iets gedaan kunnen worden middels voorlichting?

A.6 Afsluiten en bedanken

We zijn aan het einde gekomen van het interview. Voordat ik het interview afsluit heb ik nog een vraag van iets andere orde. Wellicht dat we in de toekomst ook eens met jongeren om de tafel willen zitten om over het onderwerp gehoor(schade) verder te praten of wellicht eens zelf een les bijwonen over gehoorschade zouden we daarvoor u mogen benaderen of heeft u dat liever niet? Zijn er nog dingen die u kwijt wilt of die u heeft gemist? Ik wil u bedanken voor uw medewerking aan het interview.

B Respons en gebruik gehoorfolders per school

School-nummer	Folder	Gebruik	Aantal exemplaren	Extra opmerkingen
1	Knoop het in je oren	Klassikaal	70	Interview gehad
2	Knoop het in je oren	(Nog) niet gebruikt	50	De folders zijn nog niet in de lessen gebruikt. Het idee is dat er tijdens een project aandacht wordt besteed aan het onderwerp gehoor en dat kinderen zelfstandig kunnen werken aan het onderwerp. Tot nu toe is er nog niets van gekomen en het is de vraag of de docent daar dit jaar überhaupt nog wel aan toekomt.
3	Knoop het in je oren	Klassikaal	75	Interview gehad
4	Knoop het in je oren/ zuinig op je oren	(Nog) niet gebruikt	37/19	Deze folders worden aangevraagd omdat het goedkope materialen zijn en makkelijk te gebruiken zijn voor projecten op de school, aan het einde van het jaar en voor tussendoor te gebruiken. De folders liggen op de boekenplank om in de toekomst eens gebruikt te worden.
5	Knoop het in je oren/ zuinig op je oren	(Nog) niet gebruikt	10/10	Op deze school worden regelmatig folders aangevraagd via de uitgeverij omdat dit in verhouding vrij goedkope materialen zijn (alleen de verzendkosten worden betaald). Deze folders worden dan verzameld in de vorm van een databank. De docent had voor de groepen 7 en 8 de folders aangevraagd. De folders zijn nog niet gebruikt in de les.
6	Knoop het in je oren/ zuinig op je oren	(Nog) niet gebruikt	1/1	Binnen de school weet niemand weet iets over de aanvraag van de folders
7	Knoop het in je oren/	Onduidelijk	42/30	De aanvrager is logopedist op de school en heeft de folders aangevraagd. De

	zuinig op je oren			aanvrager vond het goed dat aan dit ‘probleem’ aandacht werd besteed. De desbetreffende folders zijn over de verschillende klassen verdeeld maar de aanvrager weet niet in hoeverre de folders zijn gebruikt en hoe de leerlingen daarop reageerden.
8	Zuinig op je oren	(Nog) niet gebruikt	70	De docenten hadden nog niets gedaan met de folders die zijn aangevraagd. Daarnaast is het de vraag in hoeverre de docenten eraan toe komen om het onderwerp te behandelen.
9	De walkman als muziek in je oren?	(Nog) niet gebruikt	40	Folder komt nu waarschijnlijk in de bibliotheek van school te liggen
10	De walkman als muziek in je oren?	Klassikaal	26	De docent heeft de folder nog niet kunnen gebruiken op de manier zoals van te voren gepland. De folder is destijds aangevraagd omdat het de docent opviel dat veel leerlingen een walkman gebruiken en deze zo hard zetten dat andere goed mee kunnen luisteren. De docent heeft in de les wel een aantal testen gedaan die in de folder zijn beschreven. Naar aanleiding van deze les hebben wel een aantal jongeren gemerkt dat hun gehoor minder was dan anderen en zelfs 3 leerlingen zijn ondertussen naar de huisarts geweest voor een hoortest. De docent wilde eigenlijk een uitgebreide les besteden aan het onderwerp maar door de afsluitende periode en verbouwing in het vooruitzicht is ze hier nog niet aan toegekomen.
11	De walkman als muziek in je oren?	Niet klassikaal maar wel projectmatig	50	Het blijkt dat de folders nog niet zijn gebruikt. De folders zijn aangevraagd in het kader van een onderwijsvernieuwingproject waarin groepen leerlingen zelf een keuze kunnen maken voor een bepaald onderwerp. Tot op heden heeft nog geen groepje leerlingen voor dit onderwerp gekozen.
12	De walkman als muziek in je oren?	Klassikaal	50	Interview gehad.
13	Knoop het in je oren	Klassikaal	25	De docent heeft 2 lessen besteed aan dit onderwerp en naast de folder ook de poster doorlopen en uit de docentenhandleiding nog wat extra opdrachten gedaan.

				De algemene indruk over de folder was over het algemeen goed en de leerlingen vonden de lessen interessant en hebben met plezier de lessen gevolgd. De docent had het nu aan het einde van het jaar heel druk met allerlei afsluitende lessen en projecten en stond niet open voor een gesprek.
14	Knoop het in je oren/ zuinig op je oren	Knoop het in je oren klassikaal, zuinig op je oren (nog) niet gebruikt	60.60	Interview gehad
15	Knoop het in je oren/ zuinig op je oren	Klassikaal	60/60	De aanvrager is directeur op de school. De aanvrager gebruikt deze folders bij het geven van invallessen. De folders kunnen gezien worden als afgerond geheel en vooral het gehoor is goed bruikbaar onderwerp in alle niveaus. De aanvrager had inderdaad ook de lessen op school gegeven. De aanvrager vond de folder van hoogstaande kwaliteit en zeer goed bruikbaar in de les. Daarnaast de aanvrager gevraagd wat zijn indruk is in hoeverre blootgesteld worden aan harde geluiden. De aanvrager geeft al 30 jaar les binnen het onderwijs. Het viel de aanvrager op dat jongeren steeds harder hun muziek aan zetten om het goed te kunnen horen. Eerst waren het de walkmans nu langzamerhand komen ook de MP3 spelers eraan. Ook als binnen een les muziek via de luidspreker wordt overgebracht of de televisie vragen de kinderen standaard het geluid harder kan. In vergelijking met enkele jaren terug is dit opvallend veel harder. Volgens de aanvrager heeft dit veel met gewoonte te maken. Daarnaast worden kinderen ook veel meer aan allerlei geluiden blootgesteld en om zich goed te kunnen concentreren op de les hebben ze het ook meer nodig dat het geluid harder staat. Daarnaast speelt stoer doenerij een grote rol. Mijn walkman kan harder dus is beter dan die van jouw. Tevens speelt de commercie hier erg op in zo kunnen walkmans veel harder en ook de mobiele telefoons kunnen tegenwoordig harder gezet worden als voorheen. Jongeren geven ook toe dat ze behoefte hebben dat de muziek en dergelijke hard moet staan omdat ze zich anders niet goed kunnen concentreren.
16	Knoop het in je oren/	(Nog) niet gebruikt	1/1	De folders worden aangevraagd als aanvulling op de bestaande gebruikte

	zuinig op je oren			methodes. Binnen deze methodes wordt er geen aandacht besteed aan het onderwerp gehoor en daar zijn deze folders voor geschikt. Ze worden binnen het vak natuur onderwijs gebruikt. De docent had echter de folders nog niet gezien binnen school.
17	Knoop het in je oren/ zuinig op je oren	Niet klassikaal maar wel projectmatig	1/1	2004 Aanvrager heeft de materialen aangevraagd om als remedial teacher op de hoogte te blijven van het aanbod van materialen op haar terrein. In die periode begeleidde de aanvrager een meisje met gehoorproblemen en viel het de aanvrager op dat andere kinderen in de klas weinig van dit onderwerp af wisten. Daarnaast hoopt de aanvrager door middel van dergelijke materialen beter begrip te creëren bij jongeren in de directe omgeving van bijvoorbeeld dit meisje.
18	Knoop het in je oren/ zuinig op je oren	(Nog) niet gebruikt	62.62	De folders zijn tot op heden nog niet gebruikt binnen de les. De docenten weten wel dat de folders zijn aangevraagd en idee bestaat om als aan het einde van het jaar de normale lessen zijn afgerond de folders gebruikt kunnen worden als aanvulling.
19	De walkman als muziek in je oren?	(Nog) niet gebruikt	3	Eén van de folders ligt in de mediatheek ter informatie voor studenten die een werkstuk willen maken over dit onderwerp. De andere folder ligt bij de docent zelf en wordt gebruikt voor leerlingen om delen over te schrijven als strafwerk.
20	De walkman als muziek in je oren?	(Nog) niet gebruikt	2	De folders liggen in het klaslokaal zodat leerlingen ze kunnen bekijken. Ook mogen leerlingen die hun cijfer willen ophalen een extra opdracht doen met behulp van de folder. De folders worden echter niet klassikaal behandeld.
21	De walkman als muziek in je oren?	Klassikaal	200	Interview gehad
22	Knoop het in je oren	Klassikaal	50	Schriftelijke vragenlijst afgenomen
23	Knoop het in je oren/ Zuinig op je oren	Klassikaal	32/1	De docent heeft de boekjes doorgenomen met de leerlingen.

24	Knoop het in je oren/ Zuinig op je oren	(Nog) niet gebruikt	1/1	De folders zijn niet klassikaal behandeld.
25	Zuinig op je oren	Niet klassikaal maar wel projectmatig	1	De docent gebruikt de folders in groep 8. Dit zijn wat oudere kinderen en kunnen ook beter zelfstandig werken. De docent heeft verschillende folders aangevraagd en de folders worden gebruikt om leerlingen individueel te laten werken. De leerlingen kunnen dan zelf een onderwerp uitkiezen. De folder is afgelopen jaar ook daadwerkelijk gebruikt.
26	Knoop het in je oren	Klassikaal	55	Uit de folders zijn een paar dingen naast de gebruikte methode met de leerlingen doorgenomen. De docenten zijn nu aan het kijken hoe ze de folder volgend jaar meer gestructureerd aan kunnen bieden.
27	Knoop het in je oren/ Zuinig op je oren	Niet klassikaal maar wel projectmatig	36/36	De folders zijn in een zelfstandig werken kast neergelegd. Leerlingen kunnen dan als ze klaar zijn met hun normale programma zelfstandig aan deze folders werken. Enkele leerlingen hebben ook daadwerkelijk de folders gebruikt en waren enthousiast over de materialen.
28	Knoop het in je oren/ Zuinig op je oren	Knoop het in je oren klassikaal, zuinig op je oren (nog) niet gebruikt	85/85	De folder is behandeld tijdens de lessen natuurkunde. Alleen de folder knoop het in je oren is binnen de klas gebruikt.
29	Knoop het in je oren/ Zuinig op je oren	Niet klassikaal maar wel projectmatig	50/50	De docent gaf aan dat over het algemeen de folders worden gebruikt voor remedial teaching materiaal of als kinderen aan een bepaald project willen werken. Met de materialen wordt niet klassikaal gewerkt.
30	Knoop het in je oren/ Zuinig op je oren	(Nog) niet gebruikt	22/22	Tot nu toe is de docent er nog niet aan toegekomen om de lessen te behandelen.